

Вече повече от 2 месеца „Стандарт“ публикува тестове по български език и математика в помощ на кандидатстващите след седми клас в профилираните гимназии. От днес започваме да публикуваме и преразкази, които може да се окажат „препъникамък“ на изпита, тъй като децата са тренирани за тях по различен начин. Тъй като нито децата, нито учителите им са готови за трансформиращ преразказ. Днес ви предлагаме вариант за преразказ от книгата на утвърдените пловдивски учителки Запряна Запрянова и Светла Чакъррова „Трансформираният преразказ“

ПРЕРАЗКАЗЪТ КРИЕ НАЙ-МНОГО КАПАНИ

Текстът, предложен на вниманието на децата за преразказ, е свързан с преминаването на Дунава от четник.

„Така по-после на 1876 г. сториха и Бенковски, и Волов, когато насред замръзналия Дунав им се беше изпречила една река срещу Бекет” - уточнява в X глава на повестта „Немили-недраги” Иван Вазов, когато предава рискованото преминаване през Дунав на Македонски. За прототипи на дръзкия хъшовски пратеник му служат двамата апостоли на Априлското въстание Бенковски и Волов. Тази не много известна случка пресъздава Людмил Стоянов в разказа си. Прочетете го.

ПРЕЗ ЗАМРЪЗНАЛИЯ ДУНАВ ЛЮДМИЛ СТОЯНОВ

През една люта януарска нощ на 1876 година двама души вървяха по леда на замръзналия Дунав. Свиреше остър сибирски вятър, който сковаваше челюстите. Двата бряга не се виждаха, затулени в гъста мъгла, вкопчана здраво о крайбрежните върби, която вятърът не можеше да разкъса. Дватама другари се свиваха в тънките си палта, залутани като сенки в бялата нощ, чиято негостоприемна страхотност не ги плашеше; напротив, те я търсеха, тъймо тя им беше нужна. В тоя леден час всички румънски часовои са в колибите си, дето се греят на огъня. От време на време вятърът затихваше; тогава се чуваше - може би твърде далеч - скърцането на снега под нозете на двамата пътници.

Къде се лутаха в тая безпътна нощ? Кои бяха те? Какво диреха?

Гонеха българския бряг, който се простираше като тъмна лента върху бялото поле, далече-далече в нощта. Изглеждаше, че той се мести и отстъпва все по-назад.

Познаваха се отскоро. Знаеха къде отиват - на вярна смърт. Но това не беше важно. По-важното, онова, което ги свързваше, беше задачата, която им бе възложена.

- Веднъж да се доберем до българския бряг... - рече по-слабият, като се загръщаше в износения си балтон, дето липсваше едно копче и вятърът постоянно го разтваряше.

- Знаеш ли, брате Волов - добави другарят му, - че ние отиваме в пълна неизвестност!

- Трябва да бъдем крайно предпазливи, защото турското правителство е пунало маса шпиони, между тях има и наши българи, които слухтят и дебнат... - завърши с мъка фразата си Волов и прибави: - 3-3-3! Проклет вятър!

Двамата другари вървяха един зад друг, като се държаха за ръце, за да не се изгубят и да се пазят от вятъра. Очевидно не искаха да имат вземане-даване с паспортния чиновник, не желяха да знаят очите му зелени ли са, или тъмни.

Изведнъж се спряха. Посред реката се изпречи водна незамръзнала ивица, широка около два метра.

- Сега ли намери да се пукне! - каза по-слабият.

- Да подирим по-нагоре, може да намерим здраво място - отвърна другарят му.

Почти не се чуваха: единият, едрият мъж с голямата глава, направи знак с ръка: „Чакай!” И тръгна с бързи крачки към румънския бряг.

Другият, висок и сух, с тънко, продълговато и изпито лице, когото другарят му наричаше Волов, остана да чака. Как се чака в такава нощ! Очите му сълзяха, той чувстваше, че измръзва. Мина доста време, онзи не се връщаше. Напред шумеше тъмната водна маса, кънтеше някак странно, сякаш клокочеше затворен котел. Обзе го безпокойство - винаги тъй, на своя глава ще хукне, ще те остави да се чудиш и маеш. Волов помисли за миг и тръгна по посоката, дето се загуби другарят му. Продължи в снежния здрач със свито сърце, като извика сдържано:

- Бенковски!

Но никой не се отзова. Недоумяваше и не знаеше вече какво да прави, когато му се стори, че в мъглата, която нахлуваше отвред, се движи човешка сянка, приведена и клатеща се като пияна. В същия миг недалече се разнесе дрезгав кучи лай и един пушечен изстрел отекна в нощта.

- Бенковски! Ти ли си? - извика той.

- Аз! Всичко е наред!

- Какви са тия пушки?

- Влашки тупурдии!

След малко той се приближи; на рамо носеше дълга чамова дъска - талпа.

- Една непокрита барака близо до поста - прибави той - усетиха ме и стреляха.

После прибави:

- Ела сега, брате Волов - ще преминем като по мост!

Той прехвърли дъската от другата страна - тя едва се държеше на двата края на леда. После пръв стъпи върху нея и за няколко мига премина като акробат. Другият също стъпи и тръгна, но по-бавно и предпазливо; ледът не беше равен, дъската се клатушкаше. Водата под него съскаше застрашително, той не посмя да погледне надолу; другият вече му подаваше ръка - той скочи, преди да достигне края на дъската, от нервност и нетърпение. Двамата се прегърнаха.

- Брате Волов! - каза Бенковски. - Отсега нататък бог да ни е на помощ и нашите мишци!

Волов направи кръстно знамение и погледна към небето: „Амин”!

ДА СИ ПОМОГНЕМ САМИ В ОСМИСЛЯНЕТО

Текстът на разказа е подходящ за творчески преразказ от две гледни точки - от името на Волов и от името на Бенковски. Освен че е с увлекателно съдържание, наличието в него на повествование, описание и пряка реч дава възможност да се отработят и нови моменти от изискванията за трансформиращ преразказ.

За да преразкажем успешно текста, трябва да осмислим обстановката, събитията, характерите на героите, постъпките и мотивите за тях.

ПОМОЩНИК В РАБОТАТА Е ПЛАНЪТ:

1. Въведение - по леда на замръзналия Дунав.

- а) описание на пейзажа;
- б) запознаване с нощните пътници;
- в) диалог между тях;
- г) задачата, която изпълняват.

2. Завръзка - пукнатия лед.

- а) невъзможност да продължат;
- б) Бенковски тръгва към румънския бряг.

3. Ход на действието.

- а) преживяванията на Волов;
- б) Волов тръгва да търси другаря си;
- в) Бенковски се завръща с талпа;
- г) предлага да минат по талпата.

4. Кулминация - по импровизирания мост.

- а) Бенковски пръв преминава като акробат;
- б) Волов го следва;

5. Развързка - успешното достигане до другия бряг.

1. ВЪВЕДЕНИЕ В ОБСТАНОВКАТА - ЕКСПОЗИЦИЯ.

а) пейзаж.

Описанията на природни картини и на обстановка не са само фон, на който се развива действието, а имат експресивна функция, помагат за разкриване характеристиките на героите, косвено допълват тяхната характеристика. За да пресъздадем успешно пейзажното описание в началото на разказа, трябва:

- Да открием ключовите думи - образни, експресивни, емоционални (лютота зима, свиреше остър сибирски вятър, гъста мъгла. Чува се скърцането на снега);

- Да осмислим целта на описанието - да представи ярка картина на времето и обстановката, в която действат героите.

За да изпълнят конспиративната си задача, Бенковски и Волов трябва да преминат незабелязано границата. Минаването е нарушение, престъпление, а срещата с граничния пост може да е фатална. Единственият начин за достигане до родния бряг е да се придвижат по замръзналия Дунав. Това е възможно само в най-лютия студ. Ледът ще им послужи като по мост да преминат през реката.

И още една причина кара апостолите да изберат лютата януарска нощ и времето, когато свири остър сибирски вятър - „негостоприемната нощ не ги плашеше; напротив, те я търсеха, тъкмо тя им беше нужна”. Лютият студ и сибирският вятър ще принуди румънските часовои да се приберат в колибите си край огъня. Леденото време ще притъпи бдителността им

б) диалог между героите.

Основните грешки при предаване на пряката реч идват от желанието за вярност и изчерпателност. Превръщането ѝ в непряка често води до еднообразни синтактични конструкции или повторение на глаголи.

От преразказващия се изисква не само да промени глаголното лице и време, т. е. да предаде текста от 1 л., минало свършено или несвършено време (в зависимост от художествения текст), а да промени и гледната точка, да представи събитията такива, каквито ги вижда и оценява героят, от чието име преразказва.

Трябва и да се помисли - има ли епизоди, за които героят не знае и не би могъл да знае. Тогава ще се редактират епизодите чрез съкращаване. Много внимание е необходимо и при съвместната употреба на различни глаголни времена и наклонения в зависимост от действието. Трансформирацията преразказ дава право на преразказващия да промени последователността на епизодите, ако логиката на действията налага това.

По-лесен би бил този текст, ако преразказваме от името на Волов, тъй като и авторът проследява събитията чрез неговия поглед. Ето как би изглеждал преразказът от името на Волов.

ТРАНСФОРМИРАЩ ПРЕРАЗКАЗ ОТ ИМЕТО НА ВОЛОВ

През една люта януарска нощ на 1876 година аз и Бенковски вървахме по леда на замръзалия Дунав. Свиреше остър сибирски вятър. Гъста мъгла скриваше от погледа ни двата бряга на реката. Ние зъзняхме в тънките си палта, залутани в бялата нощ. Негостоприемството ѝ не ни плашеше, напротив, търсахме го. Знаехме, че в този леден час румънските часови ще са в колибите си край огъня. Когато от време на време вятърът затихнеше, отекваше надалеч скърцането на снега под стъпките ни.

Вървахме към българския бряг, който се мержелееше далече-далече и като че отстъпваше все по-назад. Знаехме, че отиваме на вярна смърт, но по-важно за нас бе изпълнението на задачата, която ни бе възложена.

Споделих с Бенковски нетърпението си да стигнем до българския бряг, но той ми напомни, че там отиваме в неизвестност. Убеден бях, че трябва да сме крайно предпазливи, защото турското правителство е пуснало шпиони, които слухтят и дебнат.

Изведнъж спряхме, защото по пътя ни се изпречи незамръзнала ивица вода, широка около 2 метра. Точно сега бе намерил да се пукне ледът! Бенковски предложи да потърсим здраво място. Почти не се чувахме. Тогава той ми прави знак с ръка да чакам и тръгна с бързи крачки към румънския бряг.

Как се чака в такава нощ! Чувствах, че замръзвам, очите ми сълзяха. Мина доста време, а другарят ми не се връщаше. Стоях в неизвестност, сам. Пред мен бучеше тъмната вода, кънтеше и зловещо клокочеше. Безпокойство ме обзе. Такъв беше Бенковски, винаги действаше на своя глава, не споделяше намисленото. Реших, че може би се нуждае от моята помощ, и тръгнах в снежния здрач със свито сърце в същата посока, като сдържано го виках. Никой не ми отговаря. Чудех се какво да правя, когато забелязах приближаваща се човешка сянка, приведена и клатеща се като пияна. В същия миг се разнесоха зловещо дрезгав кучи лай и пушечен изстрел.

Извиках го тревожен. Не знаех това той ли е, плашеха ме и изстрелите. Бенковски ми отговори, че всичко е наред, и определи страховития шум като влашки тупурдии. Разказа ми, че е взел дъската от барака близо до поста. Усетили са го, затова стрелят. А после предложи да преминем по нея като по мост.

Той прехвърля дъската над бездната. Тя едва се крепеше на двата края на неравния лед. После стъпи на нея и за няколко мига премина като акробат. Аз също стъпих. Дъската се клатеше под краката ми. Тръгнах бавно и предпазливо. Очаквах всеки миг да се преобърна. Отдолу водата съскаше застрашително. Не смеех да погледна към нея. Бенковски ми подаде ръка и аз от нервност и нетърпение скочих, преди да съм стигнал края на моста.

Прегърнахме се. Прав беше, че отсега нататък трябва да разчитаме само на себе си и Божията помощ. Прекръстих се - амин.

ПРЕРАЗКАЗ ОТ ИМЕТО НА БЕНКОВСКИ

През една люта януарска нощ на 1876 година аз и Волов вървахме по леда на замръзналия Дунав. Свиреше остър сибирски вятър. Гъста мъгла скриваше от погледа ни двата бряга на реката. Ние зъзняхме в тънките си палта, залутани в бялата нощ, чието негостоприемство не ни плашеше, напротив, търсехме го. Знаехме, че в този леден час румънските часовои ще стоят в колибите си край огъня. Когато от време на време вятърът затихнеше, отекуваше надалеч скърцането на снега под стъпките ни.

Вървахме към българския бряг, който се мерзелееше далече-далече и като че отстъпваше все по-назад. Знаехме, че отиваме на вярна смърт, но по-важно за нас бе изпълнението на задачата, която ни бе възложена.

Волов сподели нетърпението си да стигнем до българския бряг, но аз му напомних, че там отиваме в неизвестност. Убедени бяхме, че турското правителство е пуснало шпиони, които слухтят и дебнат, затова трябва да сме крайно предпазливи.

Изведнъж спряхме, защото по пътя ни се изпречи незамръзнала ивица вода, широка около 2 метра. Предложих да потърсим здраво място, но такова не се виждаше. Трескаво мислех, търсех изход. Ако успеем да се снабдим с дълга дъска, бихме могли да преминем отсреща като по мост. Почти не се чувахме. Направих знак с ръка на Волов да чака и тръгнах с бързи крачки към румънския бряг.

Търсех спасителната дъска. Чак до поста видях непокрита барака и се промъкнах. Грабнах една чамова талпа и я нарахих, когато часовоите ме усетиха. Стреляха, но аз не я оставих. Бързах, приведен от тежестта ѝ, залитах като пиян. Когато наближих мястото, където бе останал спътникът ми, отдалеч чух тревожния му зов. Побързах да му отговоря, уверих го, че всичко е наред, и определих страховития изстрел и кучия лай като влашки тупурдии. Разказах му накратко прежеждията си. А после предложих да преминем по талпата като по мост.

Прехвърлих дъската над бездната. Тя едва се крепеше на двата края на неравния лед. Беше нестабилна. Отдолу водата съскаше застрашително. Пръв стъпих на моста и за няколко мига преминах като акробат. Волов също стъпи. Тръгна бавно и предпазливо. Дъската се клатеше под стъпките му. Не смееше да погледне надолу. Подадох му ръка и той от нервност и нетърпение скочи на леда, преди да е стигнал края на моста.

Прегърнахме се. Предупредих го, че отсега нататък трябва да разчитаме само на себе си и Божията помощ. Волов се прекръсти - амин.